

Broedvogelinventarisatie van de Middel- en Oostduinen in 2019

George Tanis

Broedvogelkartering Middel- en Oostduinen 2019

Inventariseerder en opsteller:	G. Tanis
Datum:	25-09-2019
Aantal pagina's:	31 pagina's
Opdrachtgever:	Evides drinkwaterbedrijf
Contactpersoon:	M. Annema
Wijze van citeren:	Tanis, G. 2019. Broedvogelinventarisatie van de Middel- en Oostduinen in 2019.
© copyright:	Natuurlijk Tanis, 2019

Natuurlijk Tanis
Dorpsweg 16
3253 AH Ouddorp
0633091400
georgetanis@hotmail.com

Inhoud

Samenvatting.....	1
1. Inleiding.....	2
2. Gebiedsbeschrijving	3
3. Werkwijze en omstandigheden in 2019.....	5
3.1. Veldwerk.....	5
3.2. Interpretatie	5
3.3. Weersomstandigheden	6
4. Resultaten.....	7
4.1. Soorten en aantallen	7
4.2. Soortbesprekingen	8
4.3 predatoren.....	22
5. Evaluatie	25
5.1 algemeen	25
5.2 Soortgroepen.....	25
Literatuur.....	27
Bijlagen I looproutes.....	28
Bijlage II verspreidingskaarten	30
Bijlage III predatorenbestand	31

Samenvatting

In het voorjaar van 2019 zijn de Middel- en Oostduinen gekarteerd op broedvogels in opdracht van drinkwaterbedrijf Evides. Het betrof een BMP-A kartering volgens de richtlijnen van SOVON (Vergeer et al. 2016).

Het onderzochte gebied is 205 hectare groot. De Middel- en Oostduinen zijn onderdeel van het Natura-2000 gebied Duinen van Goeree. Er werden zes inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juni. Een zevende ronde werd gebruikt als nachtronde. In totaal werden 65 soorten broedvogels vastgesteld met in totaal 980 territoria. De hoofdmoot betroffen broedvogels van struwelen en half open landschappen. Zo was de grasmus de algemeenste broedvogel van het gebied. Ook de moerasvogels waren goed vertegenwoordigd. Rietzanger en kleine karekiet waren talrijk aanwezig in de infiltratiekanalen. Bijzonder waren de drie 'hoempende' roerdompen in de Oostduinen. Er werden 12 soorten van de Rode Lijst (Sovon, 2017) aangetroffen. In totaal ging het om 158 territoria. Veldleeuwerik, graspieper en kneu waren de belangrijkste vertegenwoordigers. Naast de broedvogels zijn ook alle potentiële predatoren in kaart gebracht. Alle verzamelde waarnemingen zijn uitgewerkt in een korte samenvatting onder hoofdstuk 4.3.

1. Inleiding

In het voorjaar van 2019 zijn de Middel- en Oostduinen op broedvogels gekarteerd. Het ging om een BMP-A kartering. Dit houdt in dat alle soorten broedvogels in kaart worden gebracht. De opdracht werd gegeven door het drinkwaterbedrijf Evides. Naast de broedvogelinventarisatie was er ook de wens vanuit Evides om een beeld te krijgen, welke predatoren zich in het gebied ophielden. Zo zijn tijdens de BMP-ronden alle (potentiele) predatoren in kaart gebracht en bij elke waarneming is een beknopte beschrijving genoteerd van het gedrag en/of de binding met het gebied.

Met het vaststellen van de verspreiding en de aantallen broedvogels kan men een beeld krijgen hoe de broedvogelontwikkeling zich binnen het gebied ontwikkeld. Vaak zijn veranderingen door bijvoorbeeld successie of beheeringrepen terug te zien in de vogelbevolking. Door met enige regelmaat een broedvogelkartering uit te voeren kan men een vinger aan de pols houden hoe het gebied functioneert in relatie met de broedvogelbevolking. Ook kan men negatieve trends van soorten vaststellen en eventueel het beheer hierop wijzigen. Een broedvogelkartering geeft dan ook een schat aan informatie prijs.

In dit broedvogelrapport wordt allereerst ingegaan op het onderzoeksgebied en de werkwijze. Vervolgens worden de resultaten per broedvogelsoort besproken en wordt ingegaan op de vraag waar en hoeveel predatoren er in het gebied aanwezig zijn. Afsluitend worden de resultaten geëvalueerd per soortgroep. In de bijlage zijn de verspreidingskaarten van de broedvogels te vinden.

2. Gebiedsbeschrijving

Algemeen

De Middel- en Oostduinen zijn gelegen op de Kop van Goeree. Het gebied is onderdeel van het Natura-2000 gebied genaamd Duinen van Goeree. Het duinlandschap van de Middel- en Oostduinen is in de Middeleeuwen ontstaan. Verstuivingen zorgden voor een laag kopjesduin wat tot op de dag van vandaag zichtbaar is. Dit duinlandschap kent een grote variatie aan lage duinkoppen met daartussen natte tot matig vochtige valleien. De Middelduinen zijn over het algemeen kalkarmer dan de Oostduinen. Het duingebied wordt al vele eeuwen begraasd door vee. Door dit eeuwenoude gebruik heeft de vegetatie zich tot een goed ontwikkeld schraal duingrasland ontwikkeld.

Middelduinen

Dit duinlandschap bestaat voornamelijk uit open duin en vochtige duinvalleien. Aan de noordzijde ter hoogte van De Enden is vrij recent een landbouwgebied omgevormd naar een natte duinvallei. Deze vallei wordt gekenmerkt door moerasvegetaties, schrale duinvalleien en jongen elzen-opschot. De Middelduinen is een open duingebied met verspreid enkele wilgen- en berkenbosjes of duin- en meidoorn struwelen. In de zuidwesthoek staat een cluster landschappelijk fraaie eikenbomen. In sommige duinvalleien treedt verruiging op door pitrus, braam en duinriet. Het overgrote deel bestaat uit grazige duinvegetaties van nat tot droog en met relatief veel micro reliëf door bijvoorbeeld mierenhopen. Dit alles maakt het een zeer interessant gebied voor flora en fauna.

Oostduinen

De Oostduinen wordt meer gekenmerkt door een half open landschap van duingraslanden, struwelen en waterinfiltratiekanalen. Begin jaren negentig werd in het duingebied water onttrokken voor drinkwater. Hierdoor verdroogde het duin sterk. Daarom werden in 1972 infiltratiekanalen aangelegd. Het geïnfiltreerde water is afkomstig van het Haringvliet. Het water zakt in de kanalen de bodem in. Het duinzand reinigt het water waarna het via drains wordt teruggewonnen. In de kanalen staat (water)riet en plaatselijk heen- en moerasvegetaties. De duingraslanden zijn iets kalkrijker dan de Middelduinen. De struwelen bestaan voornamelijk uit duindoorn, meidoorn of wegedoorn. Het bos in de zuidwest hoek bestaat voornamelijk uit dennen. Dit is het enige dennenbosje van enige omvang op Goeree. In het bos is relatief veel dood hout te vinden door storm en ringwerk.

Figuur 1. Met rood omlijnd het onderzochte gebied. Ten westen van de blauwe lijn het deelgebied de Middelduinen. Ten oosten van de blauwe lijn het deelgebied de Oostduinen.

3. Werkwijze en omstandigheden in 2019

3.1. Veldwerk

In 2019 is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven is door Sovon (Vergeer et al. 2016). De kartering betrof een BMP-A inventarisatie.

Er werden zes inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juni. Ook werd een nachtronde uitgevoerd (Tabel 1). In totaal is er ruim 33 uur besteed aan veldwerk. De meeste veldbezoeken begonnen tot een half uur voor zonsopgang en duurden tot de tweede helft van de ochtend. De duur van de inventarisatie-ronde was afhankelijk van de zangactiviteit. De op voorhand afgesproken telroute werd te voet uitgevoerd (bijlage 1). Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlappende territoria of leefgebieden werd geprobeerd een zo hoog mogelijke nest indicatieve broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen. Alle relevante waarnemingen werden met de mobiele app 'Avimap' van Sovon direct in het veld genoteerd, inclusief broedcode. Na afloop van alle tellingen werden via het programma 'autoclustering' de territoria berekend. Daarna zijn deze resultaten nog handmatig gecontroleerd en waar nodig aangepast. Naast het in kaart brengen van de broedvogels werd gelet op predatoren en hun relatie met het gebied. De predatoren werden ook in kaart gebracht. Doordat de Middel- en Oostduinen tot een van mijn persoonlijke favoriete gebieden behoort en ik dit gebied regelmatig bezoek zijn er boven op de standaard broedvogelkartering extra waarnemingen verzameld. In dit rapport worden deze extra waarnemingen vermeld onder '(privé-ronde)'.

Datum	ronde	Begin	Eind	weer
30-03	1e	06:00	11:00	5/8 bewolkt, 10 graden, zuid 1bf.
12-04	2e	06:30	11:00	6/8 bewolkt, 7 graden, oost 2bf.
26-04	3e	06:00	10:30	6/8 bewolkt, 10 graden, zuid 2 bf.
15-05	4e	05:30	12:00	1/8bewolkt, 12 graden, oost 3 bf.
29-05	5e	04:45	08:45	1/8 bewolkt, 10 graden, zuid 1 bf.
31-05	5e	05:30	08:30	7/8bewolkt, 10 graden, zw 3 bf.
03 en 04-06	nacht	21:45	00:45	2/8 bewolkt, 15 graden, zo, 1 bf.
14-06	6e	05:30	08:30	3/8bewolkt, 14 graden, zuid 3 bf.

Tabel 1. Tijdsinvestering in 2019.

3.2. Interpretatie

Voor de broedvogels zijn de gegevens via de mobiele app 'Avimap' van Sovon direct in het veld ingevoerd met broedcode. Daarna zijn via het autoclusteringprogramma van Sovon de territoria berekend volgens de BMP-richtlijnen van Sovon (Vergeer et al. 2016). De uitkomst daarvan is handmatig gecontroleerd en eventueel aangepast. De inventarisatiemethode van broedvogels is gebaseerd op het karteren van territoria, waarbij er voldoende geldige waarnemingen moeten zijn verzameld binnen soort specifieke datumgrenzen en binnen het onderzoeksgebied om te komen tot

een territorium. Dit heeft tot gevolg dat van veel soorten de feitelijke nestplaats niet bekend is. De stip op de stippenkaart geeft dan de gemiddelde locatie van het territorium aan.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de uiteindelijke resultaten van de kartering. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de ochtend ook af bij hoge temperaturen of felle zon. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2019 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat. De gegevens in de tabel zijn afkomstig van het dichtstbijzijnde KNMI-weerstation namelijk Hoek van Holland.

Na een record warm en droog 2018 startte de winter van 2019 ook relatief droog en warm. Door het uitblijven van voldoende neerslag startte het voorjaar van 2019 eveneens vrij droog.

Maart 2019

Maart kende een duidelijke tweedeling. De eerste twee weken waren nat met elke dag neerslag. 7 maart was de natste dag met 15 mm. Ondanks deze regenperiode lagen de temperaturen een of twee graden te hoog. De laatste twee weken verliepen zo goed als droog en warm met twee dagen temperaturen boven de 15 graden. De wind kwam uiteenlopende richting.

April 2019

Het droge weertype van de laatste twee weken van maart zette ook in april door. Tot 24 april viel er nauwelijks neerslag. Op 25 april viel er 10 mm neerslag en ook de dagen daarna verliepen licht wisselvallig. De tweede helft van april was warm met maximum temperaturen boven de 20 graden. Deze aanvoer van warme lucht was te danken aan de overheersende windrichting uit zuidoostelijke richting.

Mei 2019

Mei was een normale maand zonder opvallende uitschieters. De eerste 10 dagen van mei startte wisselvallig en vrij fris. Na 10 mei brak een drogere periode aan maar bleef het fris en veelal bewolkt door een noordelijke stroming. Door deze noordelijke stroming dreven regelmatig mistbanken uit zee over de Kop van Goeree. Vanaf 25 mei trokken dagelijks (onweers)buien over met de nodige neerslag.

Juni 2019

Door warme en onstabiele luchtstromingen stonden ook de eerste twee weken van juni in het teken van talrijke (onweers)buien. De laatste dagen waren tropische met 3 dagen temperaturen van 32 C graden. De wind kwam uiteenlopende richtingen.

	Zonuren 2019	Zonuren gem.	Neerslag 2019	Neerslag gem.	Temp 2019	Temp gem.
maart	147	154	82 mm	54 mm	8,2	6,5
april	251	213	23 mm	38 mm	11,1	9,3
mei	235	228	30	53 mm	11,6	12,8
juni	260	231	120	61 mm	17,5	15,5

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (dagelijks aantal zonuren, neerslag in mm en gemiddelde temperatuur) in maart-juni 2019, op basis van gegevens van het KNMI, weerstation Hoek van Holland.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 65 broedvogelsoorten aangetroffen verdeeld over 980 territoria 's. Hiervan stonden 12 broedvogelsoorten op de Rode Lijst(Sovon, 2017).

Soort	Rode Lijst	Middelduinen	Oostduinen	Totaal
Grote Canadese gans		1	2	3
Grauwe gans		9	29	38
Nijlgans		1	2	3
Bergeend		2	8	10
Slobeend	kwetsbaar	1	1	2
Krakeend		2	1	3
Wilde eend		4	16	20
Tafeleend			3	3
Kuifeend			1	1
Fazant		4	7	11
Dodaars		3	5	8
Roerdomp	kwetsbaar		3	3
Blauwe reiger			5	5
Sperwer			1	1
Havik			1	1
Buizerd			1	1
Waterral			4	4
Waterhoen			2	2
Meerkoet		6	9	15
Scholekster		3	1	4
Kievit		1		1
Houtsnip		1	2	3
Houtduif		3	10	13
Zomertortel	kwetsbaar	3	4	7
Turkse tortel			1	1
Koekoek	kwetsbaar	1	2	3
Grote bonte specht			9	9
Kleine bonte specht			1(?)	1(?)
Boomvalk	kwetsbaar		1(?)	1(?)
Gaai		1	5	6
Ekster		4	2	6
Zwarte kraai		1	2	3
Pimpelmees		1	14	15
Koolmees		3	16	19
Boomleeuwerik		1	11	12
Veldleeuwerik	gevoelig	25	2	27
Cetti's zanger		2	10	12
Fitis		18	41	59
Tjiftjaf		7	47	54

Tafeleend	Middel 0	Oost 3	totaal:	3 territoria
-----------	----------	--------	---------	--------------

Op Goeree is de tafeleend een schaarse broedvogel. De Oostduinen is van ouds een gebied waar de soort jaarlijks in klein aantal tot broeden komt. Tijdens een mei ronde werd een vrouwtje met 5 jongen gezien.

Kuifeend	Middel 0	Oost 1	totaal:	1 territorium
----------	----------	--------	---------	---------------

Op Goeree komt de soort tot broeden in de bredere watergangen met rijk begroeide oevers. In de Oostduinen is de soort tegenwoordig schaars met slechts 1 broedgeval. Het broedbiotoop lijkt geschikt genoeg te zijn voor meerdere broedparen, echter door onduidelijke redenen blijft het bij 1 broedpaar.

Fazant	Middel 4	Oost 7	totaal:	7 territoria
--------	----------	--------	---------	--------------

De fazant komt verspreidt door het gebied voor.

Dodaars	Middel 3	Oost 5	totaal:	8 territoria
---------	----------	--------	---------	--------------

Een landelijk toenemende broedvogel echter is de soort wel gevoelig voor vorstperiodes. De dodaars broedt in vegetatierijke wateren. De vegetatierijke duinplassen en infiltratiekanalen zijn geschikte broedlocaties. Met enige regelmaat is dan ook de hinnikende roep te horen.

Roerdomp	Middel 0	Oost 3	totaal:	3 territoria
----------	----------	--------	---------	--------------

Rode Lijst: Kwetsbaar
 Maar liefst drie 'hoempende' roerdommen werden dit jaar gehoord in de Oostduinen. Blijkbaar zijn de infiltratiekanalen met een goede waterhuishouding en voldoende waterriet van goede kwaliteit voor deze soort. In de loop van mei werden zowel tijdens de BMP-rondes als de privé-rondes foerageervluchten waargenomen. Mogelijk ging het hier om voedselaanvoer voor de jongen.

Figuur 3: In de loop van mei werden regelmatig foerageervluchten waargenomen. Foto: G. Tanis

Blauwe reiger	Middel 0	Oost 5	totaal	5 territoria
---------------	----------	--------	--------	--------------

Een kleine kolonie blauwe reigers is al jaren aanwezig in het infiltratiekanaal welke door het dennenbosje loopt. Het aantal is vrij stabiel. De kolonie werd eenmalig bezocht tijdens de 2^e ronde. Er werden toen 5 nesten met jongen waargenomen. Tevens vloog een aalscholver uit de kolonie

Koekoek	Middel 1	Oost 2	totaal:	3 territoria
---------	----------	--------	---------	--------------

Rode Lijst: Kwetsbaar

In de Middel- en Oostduinen waren minimaal 3 paartjes aanwezig. In het westelijke deel van de Kwade Hoek was ook een paartje aanwezig. Deze bezocht een enkele maal de Oostduinen. Deze is niet opgenomen in de kartering.

Grote bonte specht	Middel 0	Oost 10	totaal:	10 territoria
--------------------	----------	---------	---------	---------------

Nagenoeg alle grote bonte spechten kwamen tot broedden in het dennenbosje. Hier is de soort algemeen te vinden. Deze dichtheden zullen vermoedelijk veroorzaakt worden door de aanwezigheid van relatief veel dode bomen. Tijdens de 5^e ronde werden op een zevental locaties bedelende jongen waargenomen, welke op het punt stonden uit te vliegen. Het broedsucces lijkt dan ook goed voor deze soort.

Kleine bonte specht	Middel 0	Oost 1(?)	totaal:	1(?) territoria
---------------------	----------	-----------	---------	-----------------

In 2017 werd het eerste broedpaar vastgesteld op Goeree-Overflakkee in het dennenbosje van de Oostduinen. Inmiddels is de soort op meer locaties vastgesteld. Daarmee lijkt de soort vaste voet op het eiland te hebben gekregen. Het dennenbosje lijkt een prima biotoop te zijn met relatief veel dood hout. In het vroege voorjaar tijdens verschillende privé—rondes heb ik de soort enkele malen gezien en gehoord in het dennenbos. Tijdens de BMP-rondes is de soort niet opgemerkt. De soort is minder vocaal actief dan de grote bonte specht. Hierdoor kan de soort gemakkelijk over het hoofd worden gezien.

Boomvalk	Middel 0	Oost 1(?)	totaal:	1(?) territoria
----------	----------	-----------	---------	-----------------

Rode Lijst: Kwetsbaar

De Oostduinen is al jaren een van de vaste broedlocaties van de boomvalk op Goeree. Tijdens de BMP-rondes werd de soort slechts eenmaal jagend ten noorden van het dennenbos waargenomen. Ook tijdens privé-rondes heb ik de soort waargenomen. Door het vrij late arriveren en de forse actieradius van het jachtgebied is de soort gemakkelijk te missen tijdens een BMP-inventarisatie.

Gaai	Middel 1	Oost 5	totaal:	6 territoria
------	----------	--------	---------	--------------

Een broedvogel van opgaande struwelen en bossen. In het voorjaar worden vogels vaak snel opgemerkt door de schrille roep. In sommige gevallen ook door alarmerende zangvogels. Naast plantaardig en dierlijk voedsel staat de gaai ook bekend om het prederen van eieren en jonge zangvogels.

Ekster	Middel 4	Oost 2	totaal:	6 territoria
--------	----------	--------	---------	--------------

In de Oostduinen werden slechts twee territoria gevonden. Opvallend was het losse cluster in de Middelduinen parallel aan de Oosterweg. Mogelijk heeft de havik invloed op de verspreiding van de ekster in het duingebied.

Zwarte kraai	Middel 1	Oost 2	totaal:	3 territoria
--------------	----------	--------	---------	--------------

De zwarte kraai komt in het duingebied algemeen voor. Daadwerkelijke broedvogels zijn met 3 territoria niet dik gezaaid. Zie ook het hoofdstuk 4.3 predatoren. Een paartje had interesse in een compact wilgen/berkenbosje in het centrale deel van de Middelduinen. Dit nest leek later in het seizoen weer verlaten. In de Oostduinen kwam een paartje tot broedden in een iepenbosje ten westen van Meinderswaal. Een ander paartje verbleef in het dennenbosje.

Pimpelmees	Middel 1	Oost 14	totaal:	15 territoria
------------	----------	---------	---------	---------------

Nagenoeg alle pimpelmezen kwamen tot broedden in het dennenbosje. Elders in het duingebied zijn nauwelijks geschikte broedlocaties aanwezig.

Winterkoning	Middel 7	Oost 35	totaal:	42 territoria
De meeste winterkoningen werden in het dennenbosje aangetroffen. In het droge duinstruweel werden nagenoeg geen vogels aangetroffen. In de meer structuurrijk struwelen aan de noordrand van het gebied werden wel zingende vogels aangetroffen.				
Boomkruiper	Middel 0	Oost 5	totaal:	5 territoria
Een soort van oudere bossen. Alle territoria komen uit het dennenbosje. Mogelijk profiteert de soort hier ook van de talrijk aanwezige dode bomen.				
Merel	Middel 12	Oost 28	totaal:	40 territoria
Een soort die verspreidt door het gebied voorkomt. In het dennenbosje werden de hoogste aantallen gehaald.				
Zanglijster	Middel 7	Oost 14	totaal:	21 territoria
De zanglijster komt verspreidt door het gebied voor. De hoogste aantallen zijn te vinden in de opgaande bossen en struwelen.				
Grote lijster	Middel 0	Oost 1	totaal:	1 territorium
Rode Lijst: Kwetsbaar De grote lijster is een schaarse broedvogel op Goeree. Tijdens de eerste en de tweede ronde werd een grote lijster gehoord nabij het dennenbosje. Dit was voldoende voor een territoria. Later is de soort niet meer opgemerkt.				
Grauwe vliegenvanger	Middel 0	Oost 3	totaal:	3 territoria
Rode Lijst: Gevoelig De grauwe vliegenvanger is een vrij schaarse broedvogel op Goeree. De onopvallende zang en het late arriveren maakt het in kaart brengen van deze soort niet altijd even makkelijk. In de laatste twee rondes werden in totaal 3 territoria opgemerkt.				
Roodborst	Middel 2	Oost 9	totaal:	11 territoria
Nagenoeg alle roodborsten zaten in het dennenbosje.				
Nachtegaal	Middel 1	Oost 16	totaal:	17 territoria
Rode Lijst: Kwetsbaar Nagenoeg alle nachtgalen bevonden zich in de struweelrijke zone aan de noordrand van het gebied.				
Gekraagde roodstaart	Middel 0	Oost 2	totaal:	2 territoria
De gekraagde roodstaart is een schaarse broedvogel op Goeree. In de Oostduinen zongen uiteindelijk twee verschillende vogels. Een in het bosje nabij Zeezicht. De ander aan de nw-rand van het dennenbosje. Dit is al vele jaren een vaste locatie voor de soort.				
Roodborsttapuit	Middel 22	Oost 20	totaal:	42 territoria
De roodborsttapuit is een algemene broedvogel van het duingebied. De soort komt door vrijwel heel het duingebied voor. De talrijk aanwezige duinbosjes en ruigtezomen zijn een aantrekkelijk broedgebied.				

Figuur 7: De roodborsttapuit is een algemene broedvogel in het half open duinlandschap Foto: G. Tanis

Heggenmus	Middel 12	Oost 39	totaal:	51 territoria
-----------	-----------	---------	---------	---------------

Waar een dicht struweel aanwezig is zijn ook heggenmussen te vinden. Ongeacht of dit in bos of open landschap is. De soort is dan op veel locaties te vinden.

Graspieper	Middel 34	Oost 13	totaal:	47 territoria
------------	-----------	---------	---------	---------------

Rode Lijst: Gevoelig
De hoogste aantallen zijn te vinden in de Middelduinen. De Oostduinen blijken open genoeg voor 13 territoria. Het mozaïek aan vegetatiehoogtes bieden geschikte broedlocaties.

Vink	Middel 0	Oost 7	totaal:	7 territoria
------	----------	--------	---------	--------------

Tegenwoordig is de vink een algemene broedvogel op Goeree. De soort broedt voornamelijk in beboste gebieden. Alle territoria werden dan ook gevonden in het dennenbosje.

Goudvink	Middel 0	Oost 11	totaal:	11 territoria
----------	----------	---------	---------	---------------

Sinds eind jaren 90 heeft de goudvink de Duinen van Goeree langzaam gekoloniseerd. In het soortenrijke duinstruweel is de goudvink tegenwoordig een algemene broedvogel. De verspreiding laat goed zien waar deze soortenrijke struwelen te vinden zijn.

Kneu	Middel 14	Oost 30	totaal:	44 territoria
------	-----------	---------	---------	---------------

Tussen 1990 en 2000 nam de soort landelijk af. Daarna volgde een meer stabiele periode. De laatste jaren lijkt de soort weer wat toe te nemen. Deze toename kan mogelijk gezocht worden in de steeds drogere zomers. Door de drogere zomers verdrogen grassen en krijgen kruiden als reigersbekken en vogelmuur meer kans. De zaden en/of knoppen van deze soorten zijn geliefd bij de soort. Ook de verspreidingskaart lijkt aan te geven waar deze kruiden voornamelijk te vinden zijn, namelijk langs de karrensporen die het gebied doorkruisen. Zeker in het oostelijke deel van de Oostduinen waar het karrenspoor uit zand bestaat is een duidelijk cluster aan territoria te zien. Langs deze karrensporen zijn deze kruiden veelvuldig aanwezig.

Figuur 8: De kneu is een algemene broedvogel in de Middel- en Oostduinen. Foto: G. Tanis

Putter	Middel 1	Oost 3	totaal:	4 territoria
--------	----------	--------	---------	--------------

De putter is een toenemende broedvogel van parkachtige landschappen. In 2019 werden 4 territoria gevonden.

Rietgors	Middel 3	Oost 11	totaal:	14 territoria
----------	----------	---------	---------	---------------

De rietgors is een broedvogel van riet en ruigtezones of verlande moerassen. Dit biotoop is vooral te vinden in de Oostduinen.

4.3 predatoren

Naast de broedvogelkartering was er vanuit Evides de vraag welke potentiële predatoren in het gebied verbleven. Daarbij was de vraag welke relatie deze soorten tot het gebied hadden. Met name kraaiachtigen zijn het gehele jaar door ruim vertegenwoordigd. Het merendeel van deze vogels komt niet tot broeden in het duingebied en directe omgeving en pleisteren in het duingebied. Doormiddel van een predatoreninventarisatie kan men meer inzicht krijgen in het voorkomen en relatie van predatoren in de Middel- en Oostduinen.

Met name de Middelduinen hebben landschappelijk een open karakter. Dit open duinlandschap trekt karakteristieke soorten aan zoals scholekster en veldleeuwerik. In de afgelopen decennia is het omringende landschap veranderd. Het gebied is meer omsloten geworden door opgaande elementen. Aan de noordrand van het gebied is een brede duinstruweelgordel ontstaan. De zuidzijde, de zogenaamde binnenduinstrand, wordt gekenmerkt door tuinen, houtsingels en populierenbossen. Aan de westzijde gaat het gebied over in het bosrijke zandwallengebied en de bebouwde kom van Ouddorp. Met het veranderen van het omringende landschap veranderde ook de soortsaamenstelling. De bossen en struwelen zijn geschikte schuil- en voortplantingsplaatsen voor verschillende soorten predatoren. Deze predatoren bezoeken regelmatig de Middel- en Oostduinen. Door deze verandering staan mogelijk de soorten van het open duin onder druk.

Een aantal soorten laat een achteruitgang zien. Zo was voorheen de Middelduinen een belangrijk broedgebied voor kievit en scholekster. Tegenwoordig gaat het nog om enkele broedparen. Veldleeuwerik en graspieper komen nog wel in aanzienlijke aantallen voor. De achteruitgang van deze soorten zitten landelijk in een negatieve spiraal door uiteenlopende oorzaken.

Tijdens alle veldbezoeken zijn alle potentiële predatoren in kaart gebracht met een beknopte opmerking over het gedrag (deze waarnemingen zijn in tabelvorm opgeleverd in bijlage III). Aan de hand van de verzamelde waarnemingen met bijbehorende gedrag kon het volgende worden vastgesteld:

Kraaiachtigen

Tijdens de veldbezoeken vallen vooral de hoge aantallen kraaiachtigen op. Elk veldbezoek waren groepen aanwezig. Deze groepen pleisterden voornamelijk in de Middelduinen. Zeker de zwarte kraaien zijn geen lokale broedvogels. De vogels zijn namelijk jaarrond in groepsverband aanwezig. Waarschijnlijk gaat het om onvolwassen dieren, ongepaarde vogels of vogels die geen nestplek konden vinden. Waarschijnlijk geldt dit ook voor de kauwen. Echter voor deze soort liggen de broedgebieden relatief dichtbij het duingebied. Zo zijn er rond de Oosterweg te Ouddorp geschikte broedlocaties aanwezig. Het gaat hier vooral om rijtjeswoningen uit de jaren 80. Dit soort huizen zijn geliefde broedplekken voor kauw. Kauwen zijn voornamelijk insecteneters. De insectenrijke duingraslanden van de Middelduinen zijn dan ook een aantrekkelijk foerageergebied. Uit het gedrag van de kauwen leek een deel van de vogels niet te broedden. Ze clusteren vaak langdurig samen als een sociale wintergroep. Ook tijdens privé-rondes en de nachtronde bleven groepen tot in de schemer bij elkaar.

Tijdens de BMP-rondes viel het op dat de kraaiachtigen een binding hadden voor de boerderij ter hoogte van de Oostdijkseweg 3 en ook, in mindere mate, de tuin aan de Oostdijkseweg 53. De vogels verbleven hier langdurig in de daar aanwezige hoge bomen. Op beide adressen worden dieren gehouden. Hier is een overvloed aan voedsel te vinden zoals maiskorrels uit het kuilvoer. Tijdens de BMP-rondes werden in het duingebied ook enkele maiskolven gevonden. In de hoge bomen rondom de boerderij aan de Oostdijkseweg 3 lijkt ook een slaapplek te zijn van zwarte kraaien en kauwen. Tijdens de avondronde en enkele privé-rondes verzamelden 10-tallen zwarte kraaien en kauwen zich in het duingebied om in de late schemering richting de boerderij te vliegen. Het grote voedselaanbod rondom deze adressen, met name de boerderij aan de Oostdijkseweg 3 lijkt de hoofdoorzaak te zijn van de hoge aantallen pleisterende kraaiachtigen in het duingebied.

Overige potentiële predatoren

Tijdens elke inventarisatieronde werden jagende roofvogels gezien in uiteenlopende biotopen. Enkele malen verbleven behoorlijke aantallen meeuwen in het duingebied. Vermoedelijk op jacht naar uitvliegende insecten. Een welbekend fenomeen is het uitvliegen van rozenkevers en mieren. Dit levert vaak hoge aantallen foeragerende meeuwen op. Op drie verschillende locaties werden huiskatten gezien. Het ging om drie verschillende huiskatten. Marterachtigen zijn niet waargenomen. De trefkans van deze soortgroep is vaak laag.

Soort	Maximum aantal
Kokmeeuw	100
Stormmeeuw	15
Bruine kiekendief	1
Torenavalk	2
Smelleken	1
Ekster	8
Kauw	60
Zwarte kraai	45
Huiskat	1 (totaal 3 verschillende exemplaren)
Buizerd	2
Havik	1
Gaai	6
Raaf	1

Tabel 4. Maximum aantallen potentiële predatoren in de Middel- en Oostduinen.

5. Evaluatie

5.1 algemeen

In het voorjaar van 2019 zijn de Middel- en Oostduinen geïnventariseerd op alle broedvogelsoorten (BMP-A) in opdracht van Evides. In totaal werden zes ochtendrondes en een nachtronde uitgevoerd. In een enkele ochtend werd het gehele terrein onderzocht. Alleen de vijfde ronde bleek de zangactiviteit door fel zonlicht en snel oplopende temperaturen snel af te nemen. Daarom is de 5^e ronde in twee vroege ochtendrondes gesplitst. 2019 kende over het algemeen een zonnig en vrij warm voorjaar. Alle rondes werden uitgevoerd onder gunstige omstandigheden. Bovenstaande verslaglegging is alleen gebaseerd op het onderzoeksjaar 2019. Resultaten van eerdere broedvogelkarteringen heb ik niet tot mijn beschikking. Doordat ik woonachtig ben op Goeree worden af en toe wel vergelijkingen met het verleden genoteerd zoals bij de goudvink.

5.2 Soortgroepen

Hieronder volgen enkele opmerkingen over een aantal soortgroepen welke in het duingebied voorkomen.

Moerasvogels

De infiltratiekanalen blijken goed in trek te zijn bij veel water- en rietvogels. Algemene soorten als kleine karekiet, rietzanger en rietgors komen er talrijk voor. Schaarsere soorten als waterral en dodaars komen ook tot broedden in de infiltratiekanalen. De drie territoria roerdampen geven aan dat het moeras goed functioneert. Hoge waterstanden in winter en voorjaar waardoor voldoende waterriet ontstaat is hierbij de sleutel tot dit succes. Opvallend in dit positieve plaatje is het lage aantal van de kuifeend. Het is onduidelijk waarom deze soort een schaarse broedvogel is. Hoe de verhouding is tussen de (grauwe) ganzen en de andere moerasvogels is onduidelijk. In sommige delen van de kanalen waren de grauwe ganzen behoorlijk aanwezig. Denk hierbij aan het samen clusteren van gezinnen. Het maximum voor het gebied zal tegen de 200 vogels zijn. Punt van aandacht is het oostelijke deel van infiltratiekanaal 1. In dit rietrijke deel broedt al decennia een roerdomp. De wilgengroei neemt in dit deel een steeds ruimere omvang aan, wat ten nadele kan zijn voor het (water)riet.

Weidevogels

De steltlopers onder de weidevogels waren in 2019 dun gezaaid. De kievit en scholekster zitten landelijk in een negatieve spiraal door uiteenlopende oorzaken. In het duingebied werden van beide soorten slechts enkele paartjes genoteerd. Het droge jaar van 2018 en voorjaar van 2019 deden de soort niet goed. De meeste duinvalleien waren behoorlijk droog. De natte duinvalleien zijn juist een belangrijke foerageerbiotoop voor deze weidevogels. De toekomst voor deze soorten ziet er niet rooskleurig uit. Graspiepers en veldleeuweriken weten zich goed te handhaven. Het open reliëfrijk duinlandschap met verschillende vegetatiehoogtes is in trek bij deze twee soorten. Waar het gebied te bosrijk wordt, zoals in de zw-hoek van de Middelduinen ontbreekt als snel de veldleeuwerik. Om deze soorten te behouden is het in toom houden van de struwelen een punt van aandacht. In de centrale bosschages in de Middelduinen beginnen jongen boompjes als berk door te schieten. Hierdoor neemt in de Middelduinen de openheid beetje bij beetje af. Daarbij trekken opschietende bosjes steeds meer predatoren aan. Zo had een zwarte kraai in een van deze doorschietende boompjes een nest gebouwd.

Struweelvogels

De vogels van het (half open) struweellandschap doen het over het algemeen goed. Het steeds gevarieerder worden van het struweel door successie zal het aantal vogelsoorten doen toenemen. Deze successie is overal in de duinen van Goeree te zien. Duindoornstruwelen nemen behoorlijk af en zijn nagenoeg alleen nog te vinden in de zeereep. Hierdoor zullen soorten als fitis waarschijnlijk af (gaan) nemen. Tjiftjaffen en zwartkoppen zullen juist verder toenemen. De laatste jaren lijkt de kneu het weer wat beter te doen in de Duinen van Goeree. Het halfopen landschap van de Oostduinen is sterk in trek bij deze soort. De zomertortel daarentegen doet het een stuk minder goed. Goeree is voor deze soort nog het enige bolwerkje van de provincie Zuid-Holland. De oorzaken van de achteruitgang liggen doorgaans buiten de broedgebieden namelijk op de trekwegen en overwinteringsgebieden. Wel kan met het oog op beheer de zomertortel het zo goed mogelijk naar hun zin maken. Spaarzaam begroeide ruigtestukjes waar ruderales kruiden kiemen kunnen bijvoorbeeld ongemaaid blijven. De zaden van deze ruderales kruiden zijn in trek bij oa. zomertortels. De grasmus en de roodborsttapuit doet het goed in de verruigde duinvalleitjes. Deze soorten hebben soms slechts een enkele braamstruik nodig als broedplaats.

Bosvogels

Het aandeel aan bos is in het duingebied niet heel groot. Het gaat voornamelijk om het dennenbosje. Het bosje bestaat voornamelijk uit Oostenrijkse den en zomereik. Daarnaast is er veel ondergroei aanwezig van verschillende soorten struiken. Ook is er plaatselijk relatief veel dood hout aanwezig. Door deze samenstelling is het dennenbosje een soortenrijk bos waar diverse soorten bosvogels het goed doen. Met name grote bonte spechten zijn goed vertegenwoordigd. Overigens is het bos het enige dennenbosje van omvang op het eiland.

Literatuur

Geraadpleegde websites:

www.sovon.nl
www.waarneming.nl
www.vogelbescherming.nl
www.knmi.nl

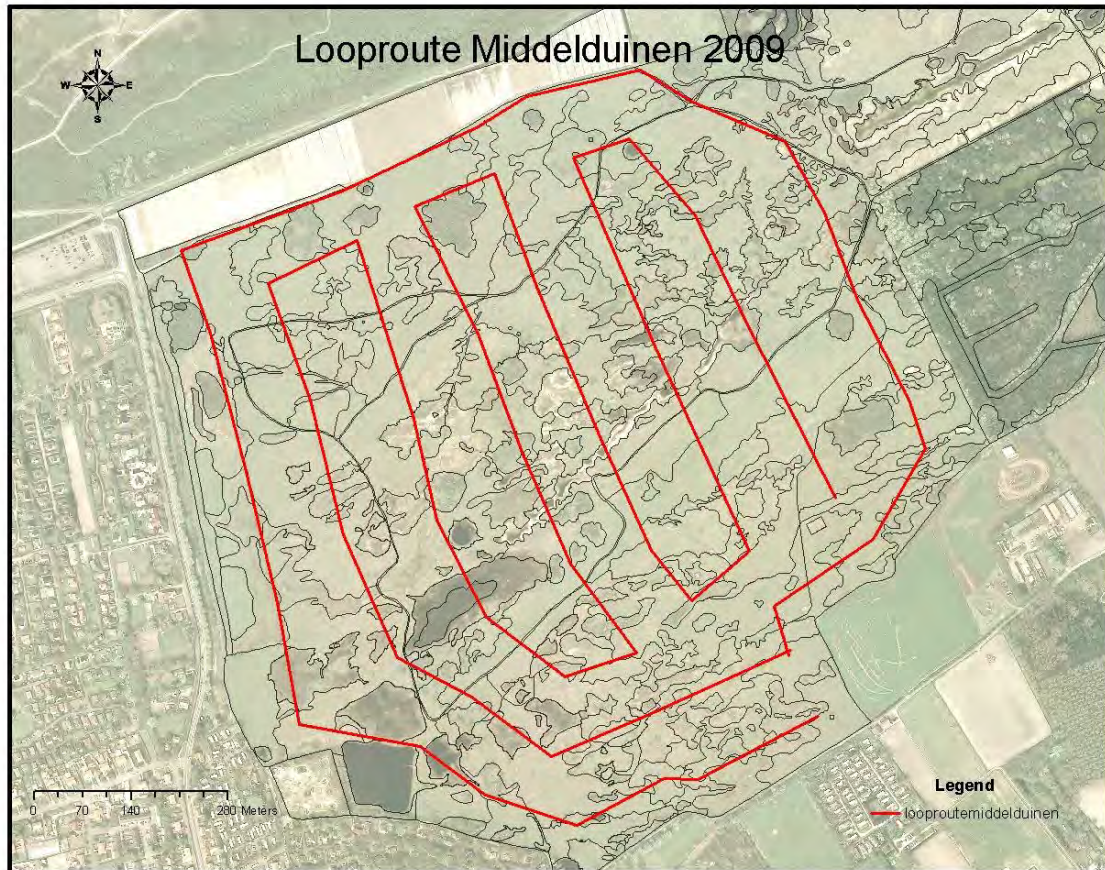
Geraadpleegde literatuur:

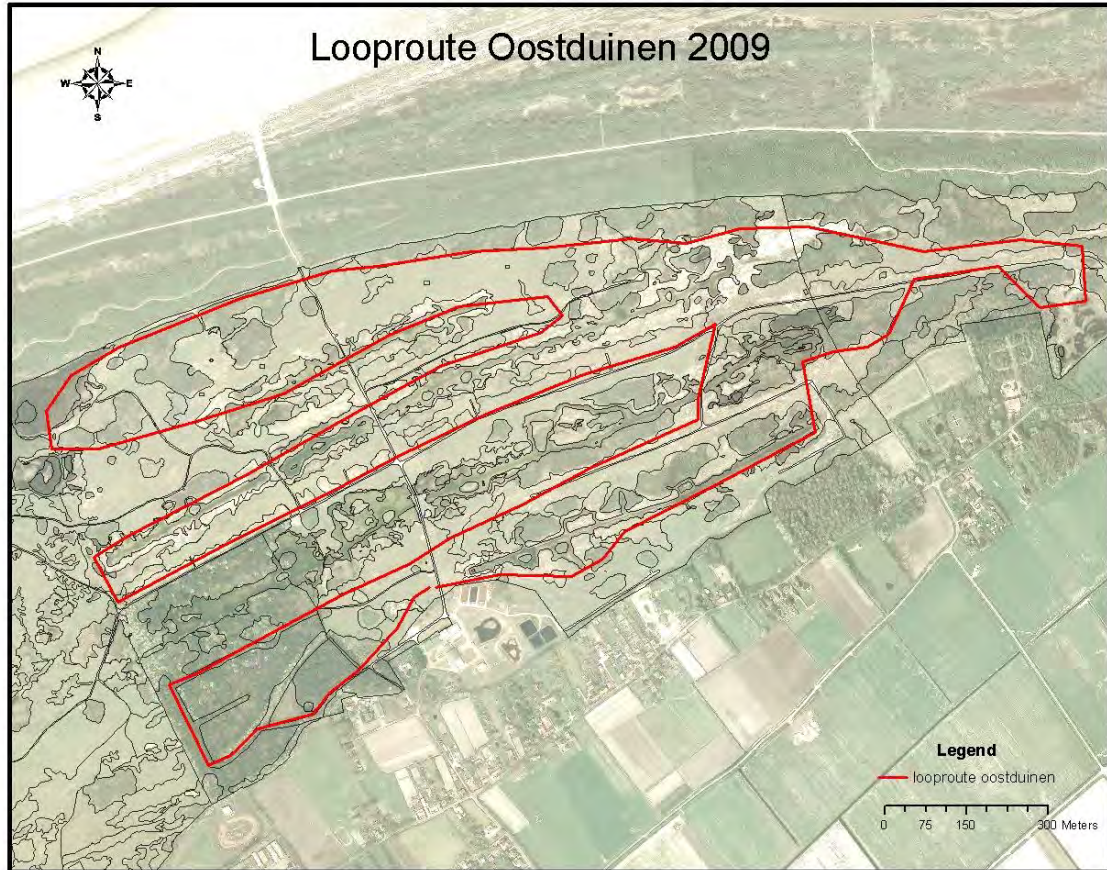
Boek: De nieuwe vogelatlas
(Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. 2018)

Boek: Bloeiende Duinen
(Rolf Roos (red), 2019. Bloeiende duinen)

Bijlagen I looproutes

Vaste looproutes in de Middel- en Oostduinen die ook in 2019 zijn aangehouden.

Bijlage II verspreidingskaarten

Verspreidingskaarten broedvogels

Bijlage III predatorenbestand

Excelltabel predatoren-lijst. (csv-bestand)